

Annual review of

TERRITORIAL GOVERNANCE IN ALBANIA

QEVERISJA TERRITORIALE NË SHQIPËRI

Regional Development: policy and financing mechanism

Spatial Planning and Land Development

European Spatial Integration of Western Balkans

Decentralization: local finances and the post territorial reform

Sustainability: Climate, Energy, Tourism

Cohesion Policy and Urban Dimension

Annual Review of

TERRITORIAL

GOVERNANCE IN ALBANIA

QEVERISJA TERRITORIALE NË SHQIPËRI

Annual Review of Territorial Governance in Albania

Qeverisja Territoriale në Shqipëri

Issue | Numri 1 November | Nëntor 2018

Print ISSN 2617-7692

Web ISSN 2617-7684

Editor-in-Chief | Kryeredaktor

Dr. Rudina Toto

Editorial Board | Këshilli Redaksional

Prof. Besnik Aliaj

Dr. Dritan Shutina

Dr. Sotir Dhamo

Dr. Peter Nientied

Dr. Marjan Nikolov

Prof. Sherif Lushaj

Language Editors | Redaktor letrar

Olta Çakçiri (Shqip)

Maren Larsen (English)

Design | Përpunimi grafik

Ada Lushi

Dorjan Elezaj

Aida Ciro

Lorena Gjana

Arba Bekteshi

Scope: *Annual Review for Territorial Governance in Albania* is a periodical publication with select policy briefs on matters related to territorial governance, sketching the present situation, the Europeanisation process, the policy, and the research and development agenda for the near future. The publication will be in both languages, English and Albanian, and it will target policy-makers and policy-influencing actors.

Qëllimi: Periodiku *Qeverisja Territoriale në Shqipëri* botohet një herë në vit. Artikujt e këtij periodiku bazohen në punë kërkimore shkencore dhe vlerësime ekspertësh. Artikujt synojnë të prodhojnë njohuri që ndikon formësimin e politikave publike në Shqipëri në lidhje me qeverisjen territoriale dhe marrëdhënien e saj me procesin e Europianizimit. Publikimi i periodikut kryhet në të dyja gjuhët, shqip dhe anglisht, njëkohësisht.

Copyright @ 2018 Co-PLAN, Institute for Habitat Development and POLIS Press. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored, transmitted, or disseminated, in any form, or by any means, without prior written permission from the Publishers, to whom all requests to reproduce copyright material should be directed, in writing. | Të gjitha të drejtat të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet, transmetohet, apo shpërndahet, pavarësisht mënyrave të përdorura, pa lejen paraprake me shkrim nga Publikuesit. Kërkesa për riprodhim të materialit/materialeve duhet t`i drejtohet Publikuesve me shkrim.

Publishers November 2018 | Nëntor 2018

Table of Contents | Tabela e përmbajtjes

Editorial	6
Challenges of Regional Development in Albania Sfidat dhe rruga drejt zhvillimit rajonal në Shqipëri Fiona Imami, Anila Bejko (Gjika), Dritan Shutina	8
Albania: Towards a More Effective Financing Mechanism for Regional Development Drejt një mekanizmi më efektiv për financimin e zhvillimit rajonal në Shqipëri Kejt Dhrami, Anila Bejko (Gjika)	24
Europeanisation of Spatial Planning in Albania Evropianizimi i planifikimit të territorit në Shqipëri Ledio Allkja	38
Land Development in Albania – Challenges and Innovations Zhvillimi i tokës në Shqipëri – sfida dhe inovacion Rudina Toto, Ledio Allkja	55
Territorial Administrative Reform and the Decentralization Strategy – Progress towards the Desired Objectives after a Governing Mandate Reforma administrative-territoriale dhe strategjia e decentralizimit – Sa pranë/larg objektivave të dëshiruar jemi pas një mandati qeverisës? Merita Toska, Anila Bejko (Gjika)	69
Sustainable Tourism Development in Albania Zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm në Shqipëri Aida Ciro, Merita Toska	84
Is ETIS a Viable Option for Fostering Sustainable Tourism? A është ETIS një opsion i realizueshëm për nxitjen e turizmit të qëndrueshëm? Peter Nientied, Dritan Shutina	94
Governance for Climate Change Resolution Qeverisja për zgjidhjen e problematikave që lidhen me ndryshimet klimatike Rodion Gjoka, Xhesika Hoxha, Kristi Bashmili	105
Energy Sector Towards the Renewable Potential in the Albanian Context Sektori i energjisë dhe BRE në kontekstin shqiptar Rodion Gjoka	122
Territorial Governance Challenges of the Western Balkans in Europe Sfidat e qeverisjes territoriale të Ballkanit Perëndimor në rrugëtimin drejt Evropës Co-PLAN, Institute for Habitat Development Instituti për Zhvillimin e Habitatit	143
European Spatial Integration: The Western Balkans Discontinuity Integrimi hapësinor i Evropës: mosvijmësia e Ballkanit Perëndimor Giancarlo Cotella	156
The Urban Dimension of the EU Cohesion Policy and Beyond Dimensionimi urban i Politikës së Kohezionit të BE-së dhe më tej Iván Tosics	167

Albania: Towards a More Effective Financing Mechanism for Regional Development | Drejt një mekanizmi më efektiv për financimin e zhvillimit rajonal në Shqipëri

Kejt Dhrami^a, Anila Bejko (Gjika)^b

Summary

With the approval of the National Strategy for Development and Integration (NSDI) 2015-2020 in 2016¹, Albania has made a significant step in establishing a proper legal/institutional framework for regional development (RD). There are, however, still important steps to be made before RD can work to reduce disparities in the territory and promote economic, social, and territorial cohesion. The legal framework on RD is not in place yet, and the institutional set up remains unclear. Four 'Regional Development Areas' have been designated and while they are not administrative divisions, their status is currently being discussed. The European Commission (EC) values the progress made so far by the Government of Albania (GoA) in terms of regional development and ranking policies as '*moderate*';

To date, only a few regional projects have been identified on the basis of national priorities, donor funding allocation, and other factors. The only mechanism for financing regional development in Albania has been the Regional Development Fund (RDF). This fund is allocated by line ministries on a yearly basis and finances projects according to an operational programme. The main problem with the RDF is a lack of vision and clear policy that guides investment and functions as a monitoring framework for guiding the interventions undertaken. In practice, some issues hamper the RDF to function as an effective mechanism to support development, such as: the unpredictability of investment priorities, political involvement in allocating investments, and the fragmentation of the funding into many small-scale² interventions.

The RDF has the potential of being developed and equipped with a programme-based approach and performance indicators to contribute to domestic regional development policy and complement EU support for regional development. So far, the system that has been established for the RDF is quite complex and is not yet compatible with EU-requirements in terms of both prior to and following the accession funds.

This contribution discusses the RDF by addressing the way it is distributed and which reforms are needed.

Keywords: Regional Development Fund, EU Regional Policy, Regional Disparities, Governance

Contact | Kontakt

^akejt_dhrami@co-plan.org (Corresponding author)

^banila_gjika@co-plan.org

Co-PLAN, Institute for Habitat Development, Permanent Workshop on Territorial Governance
POLIS University, Tiranë, Shqipëri, www.co-plan.org; www.universitetipolis.edu.al

Përmbledhje

Me miratimin e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim, SKZHI (2015-2020), në vitin 2016¹, Shqipëria ka ndërmarrë një hap shumë domethënës për ngritjen e një kornize të qëndrueshme ligjore/institucionale për zhvillimin rajonal. Gjithsesi, nevojitet të hidhen disa hapa të tjerë të rëndësishëm, në mënyrë që zhvillimi rajonal të mund të adresojë realisht pabarazitë në territor e të promovojë kohezionin ekonomik, social e territorial. Korniza ligjore mbi ZHR-në nuk është ende e plotë, ndërkohë që organizimi institucional është gjithashtu i paqartë. Në kuadër të nismave për përshtatjen e ZHR-së ndaj Politikës së Kohezionit të BE-së, në vitin 2015 u përcaktuan katër Zona të Zhvillimit Rajonal. Këto janë ndarje territoriale joadministrative, por statusi i tyre është ende në diskutim. Ndërkaq, në Progres Raportin e vitit 2018, në Kapitullin 22, Komisioni Evropian e vlerëson ecurinë e Qeverisë Shqiptare në lidhje me zhvillimin e politikave rajonale si *'mesatare'*.

Në fakt, në Shqipëri mund të identifikohet një numër mjaft i vogël projektesh *rajonale* me impakt në zhvillimin rajonal të cilat varen nga prioritetet kombëtare, nga mënyra si shpërndahen fondet e donatorëve etj. I vetmi mekanizëm që historikisht ka financuar (e vazhdon të financojë) zhvillimin rajonal në Shqipëri është Fondi i Zhvillimit të Rajoneve. Ky fond përcaktohet çdo vit nga ministritë e linjës dhe shpërndahet bazuar në programin operacional respektiv të përvitshëm. Problemi kryesor me FZHR-në qëndron në mungesën e një vizioni e politike të qartë që të orientojë investimet e të funksionojë si një kornizë monitoruese për ndërhyrjet e propozuara. Në praktikë, ka dy çështje kryesore që pengojnë funksionimin e tij si një mekanizëm efektiv për mbështetjen e zhvillimit rajonal: paparashikueshmëria e prioritetëve të investimeve dhe fragmentimi i fondit në shumë ndërhyrje të shkallës së vogël².

Sigurisht, FZHR-ja ka potencialin për t'u zhvilluar sipas një qasjeje programimi, duke u pasuruar me tregues të performancës, në mënyrë që të kontribuojë në politikën e brendshme të zhvillimit rajonal dhe njëkohësisht të ecë paralel me Politikën e Kohezionit të BE-së. Gjithsesi, sistemi i caktuar për FZHR-në aktualisht është shumë kompleks e i papërshtatur me kërkesat e BE-së në kontekstin e fondeve të para e pas aderimit.

Ky artikull bën një diskutim në lidhje me FZHR-në, duke trajtuar disa aspekte të mënyrës së shpërndarjes së tij, dhe jep disa rekomandime mbi reformimin e nevojshëm.

Fjalë kyçe: Fondi për Zhvillimin e Rajoneve, politikën rajonale të BE-së, pabarazitë rajonale, qeverisje

Albania in the Context of Regional Development

Discussion of regional development in Albania started over a decade ago, in parallel with the process of decentralization and the territorial administrative reform. In 2015, concrete steps were undertaken by the government to establish regional bodies that would address regional development, and would be aligned with EU regional policy. The latter, known also as Cohesion Policy, aims to capitalize on the potentials of territories and their available resources, including

Shqipëria në kontekstin e zhvillimit rajonal

Diskutimi mbi Zhvillimin Rajonal në Shqipëri ka nisur më shumë se një dekadë më parë, paralelisht me procesin e decentralizimit dhe reformën administrative-territoriale. Në vitin 2015, Qeveria Shqiptare ndërmori disa hapa më konkretë duke ngritur trupat e parë funksionale në nivel rajoni, të cilët do të trajtonin zhvillimin rajonal në përputhje me politikën rajonale të BE-së. Kjo politikë, e njohur ndryshe si Politika e Kohezionit, ka synim të kapitalizojë mbi potencialet territoriale

EU pre-accession and post-accession funds. Within the established legal framework³, four regional development areas were designated and new institutional structures were formed, namely: the National Agency for Regional Development (NARD), four Regional Development Agencies (RDAs), and a Regional Economic Development Agency (REDA). While the four RDAs and REDA became operational by mid-2016, NARD has yet to become operational.

In July 2018, the DCM no. 961/2015 was repealed and the Albanian Development Fund (ADF)⁴ became responsible for carrying out all of the functions of the above listed institutions. The main argument supporting the reform was to avoid possible overlaps of competencies between several bodies. The discussion now centres around the institutional set up and respective functions as part of the mechanism for implementation of the Regional Development policy in Albania. On the other hand, it is still unclear whether or not the Regional Development Areas designated in 2015 will be the territories where regional development policies will be implemented both in terms of domestic regional policy as well as regional and cohesion policy upon accession. Nevertheless, the structural mechanism for RD, coupled with the appropriate institutional setup, needs to be established and responsibility clarified for the implementation of regional policy post-accession, and, most importantly, for the implementation of national policies on regional development. This means that these institutions need to develop capacities in programming and management of structural and cohesion funds. Most importantly, there needs to be a backbone of financial support to address the internal disparities through regional development policy implementation and, more specifically, through the effective allocation of funds in the territory.

Though the Regional Development Fund in the last two years⁵ has been considered as a financial mechanism similar to an operational programme, it does not represent yet a proper operational programme for RD policy implementation. An operational programme in the context of EU Cohesion Policy refers to a detailed plan, in which Member States set out how money from the European Structural and Investment Funds will

e burimet e disponueshme, përfshirë këtu edhe fondet e para e pasaderimit në BE. Korniza ligjore e ngritur³ përcaktoi krijimin e 4 Zonave të Zhvillimit Rajonal si dhe themelimin e strukturave të reja institucionale si Agjencia Kombëtare e Zhvillimit Rajonal, 4 Agjenci të Zhvillimit Rajonal (AZHR) dhe një Agjenci e Zhvillimit Ekonomik Rajonal (AZHER). Ndërkohë që 4 AZHR-të dhe AZHER-i nisën të funksiononin që në gjysmën e parë të vitit 2016, AKZHR-ja nuk u themelua kurrë.

Në korrik 2018, VKM nr. 961/2015 u shfuqizua dhe Fondi Shqiptar i Zhvillimit⁴ u bë përgjegjës për të mbartur gjithë funksionet e institucioneve të lartpërmendura. Argumentimi kryesor për këtë vendim ishte shmangia e mbivendosjeve të kompetencave mes institucioneve të ndryshme. Aktualisht është në diskutim e sipër skema institucionale që do të adresojë zhvillimin rajonal, së bashku me përgjegjësitë përkatëse të çdo institucioni në fjalë. Në vazhdim të këtyre zhvillimeve të reja, ende është e paqartë nëse Zonat e Zhvillimit Rajonal, të krijuara në 2015, do të jenë territoret ku do të zbatohet politika e zhvillimit rajonal. Në çdo rast, mekanizmi strukturor për ZHR-në, së bashku me skemën respektive institucionale, ka nevojë ende të qartësohet, për të mundësuar zbatimin e politikës së kohezionit pas anëtarësimit si dhe, më e rëndësishme, zbatimin e politikave kombëtare mbi zhvillimin rajonal. Kjo do të thotë që këto institucione duhet të zhvillojnë kapacitete në *programim* dhe në *menaxhimin e fondeve strukturore e të kohezionit*. Por, më e rëndësishme akoma është të krijohet baza për mbështetjen financiare, për të adresuar pabarazitë e brendshme nëpërmjet zbatimit të politikave të zhvillimit rajonal, dhe, më specifikisht, nëpërmjet shpërndarjes efektive të fondeve në territor.

Pavarësisht se Fondi i Zhvillimit të Rajoneve, gjatë 2 viteve të fundit⁵, është trajtuar si një mekanizëm financiar i ngjashëm me një program operacional, ai ende nuk përfaqëson një program operacional të mirëfilltë për zbatimin e politikave të ZHR-së. Një program operacional, në kuadër të Politikës së Kohezionit të BE-së, nënkupton një plan të detajuar në nivel prioritetesh e masash, ku vendet anëtare përcaktojnë se si do të shpenzohen fondet në dispozicion përgjatë periudhës së programimit dhe si do të ndodhë bashkëfinancimi përmes burimeve të brendshme (KE, 2014). Ky artikull

be spent during the programming period, and how co-financing will occur through domestic resources (EC, 2014). This article underlines the importance of modifying the mechanism behind the RDF, to have a well-defined instrument for the implementation of RD policy and measurable impacts on reduction of disparities in Albania.

Albania and its Commitment to Cohesion Policy

From a European perspective, Regional/Cohesion Policy is the main investment policy that aims at 'reducing disparities between regions and encouraging development of less-developed regions'⁶ (EC, 2014). In Europe, these disparities are increasingly relevant, with a GDP per capita in the poorest regions four times lower than that of the richest regions (EC, 2016). Of course, each Member State (MS) adopts their own targets to reach the desired outcomes of regional policy. The way such policies will be implemented and the mechanisms for channelling European funding, remain some of the most challenging issues to be addressed by the Albanian government, both prior to and following the accession to EU⁷.

The concept for regional development in Albania was a response to the necessity to have a coherent regional policy in line with the principles of the EU cohesion policy and in accordance with the third objective of NSDI, which underlines the importance of enabling and *creating competitive regions, and aiming a balanced and sustainable development of all regions through the reduction of development disparities between them*. According to the EU Progress Report 2018, Albania is still moderately prepared in the area of regional policy.

In broader terms, the implementation of Cohesion Policy in Member States is exclusively the competency of the respective central government. The directions/objectives and targets of regional policies are defined by each MS and thus their accountability to EU Commission extends only so far as to ensure that their established programming, financing, and monitoring mechanism is functional. Three key points are relevant for the preparation process for accession, according to the Progress Report with regards to regional development (Chapter 22): clarity in the

nënvizion rëndësinë e ndryshimit të mekanizmit të FZHR-së për të pasur një instrument të mirëpërcaktuar për zbatimin e politikave të ZHR-së dhe për të matur në mënyrë efektive ndikimin mbi reduktimin e pabarazive në Shqipëri.

Shqipëria dhe angazhimi ndaj Politikës së Kohezionit

Në kontekstin Evropian, Politika e Kohezionit është politika kryesore që orienton investimet, duke u fokusuar në 'uljen e pabarazive mes rajoneve dhe inkurajimin e zhvillimit të rajoneve më pak të zhvilluara'⁶ (KE, 2014). Këto pabarazi po bëhen gjithnjë e më të pranishme në Evropë, ku PBB për frymë në rajonet më të varfra është mbi 4 herë më i ulët se në rajonet më të pasura (KE, n.d.). Sigurisht, çdo vend anëtar përcakton objektivat e brendshme të politikës së kohezionit e treguesit respektivë të realizimit të tyre. Mënyra se si do të zbatohen këto politika dhe mekanizmat që do të shërbejnë për kanalizimin e fondeve Evropiane në vend janë dy nga çështjet më të rëndësishme për t'u adresuar nga Qeveria Shqiptare, si për fonde të paraaderimit ashtu edhe për fondet e disponueshme pas anëtarësimit në BE⁷.

Në Shqipëri, koncepti për zhvillimin rajonal erdhi si një përgjigje ndaj nevojës për të pasur një politikë koherente rajonale, të përputhur me parimet e politikës së kohezionit të BE-së, dhe në përmbushje të objektivit të tretë të Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI), i cili thekson rëndësinë e krijimit të *rajoneve konkurruese*, me qëllim *zhvillimin e balancuar dhe të qëndrueshëm të të gjithë rajoneve nëpërmjet reduktimit të pabarazive mes tyre*. Raporti i Progresit i BE-së për vitin 2018 përcakton se Shqipëria ka pasur ecuri 'mesatare' në çështjen e politikës rajonale.

Pra, zbatimi i Politikës së Kohezionit në vendet anëtare është kompetencë ekskluzive e Qeverive Qendrore respektive. Drejtimet/orientimet dhe treguesit për Politikën Rajonale përcaktohen nga secili vend anëtar e, si rrjedhojë, edhe llogaridhënia e tyre ndaj Komisionit Evropian shkon deri aty sa të sigurohet që ky mekanizëm i ngritur për programimin, financimin e monitorimin të jetë funksional. Çfarë është e rëndësishme në lidhje me zhvillimin rajonal (Kapitulli 22), sipas Raportit i Progresit, janë 3 pika kyçe: - të ketë qartësi mbi

way that national policies and objectives are set; establishment of a reliable institutional structure for RD implementation; and a clear operational programme for the financing of RD. These three points are imperative for the implementation of a sound RD reform, and the operational programme is considered as the most important instrument to operationalise the implementation of RD policy⁸.

Disparities in Albania – a Short Overview with a Focus on Regional Development

As cohesion policy suggests, national policies supporting economic, social, and territorial cohesion, need to address disparities between and within regions in Albania (both between *Qarks*⁹, between LGUs, and between urban and rural areas). Though the process of designating Regional Development Areas¹⁰ took into consideration some of these factors, namely: population, number of Qarks, GDP per capita, general economic profiles, among others; there are still several relevant factors that influence the widening of disparities and the need to implement realistic regional policies.

Studies on disparity in Albania¹¹ suggest that territorial disparities exist and are manifested in different ways at different levels, both among and within regions. Investments strategies and projects should be designed to reflect the different territorial levels and not only the four development regions. (Shutina, et al., 2015) Furthermore, the national development profile is monocentric, with most of the GDP, population, and accessibility of services and jobs concentrated in the Tirana-Durrës area. This national, monocentric development is further complemented by a recurrent pattern of population growth and concentration of economic activities in the same area (Shutina, et al., 2015). This, and many other indicators, suggest that disparities in Albania are present in all aspects (territorial, economic, and social) and at all levels (among regions, within regions, and among urban and rural areas). Disparities are especially high at the local level and among rural and urban areas. The large size and mixed territorial character of the regions 'hides' these lower level disparities. Steps are being taken to decrease them, but not in

mënyrën e caktimit të politikave kombëtare e objektivave të zhvillimit; - të përcaktohet një strukturë institucionale e përshtatshme për të zbatuar ZHR-në;- të hartohet një program operacional i qartë për financimin e ZHR-së. Këto tri çështje janë thelbësore për zbatimin e një reforme të suksesshme për ZHR-në dhe Programi Operacional konsiderohet si një ndër instrumentet më të rëndësishme për të vënë në zbatim këtë politikë⁸.

Pabarazitë në Shqipëri – një këndvështrim i shkurtër me fokus në zhvillimin rajonal

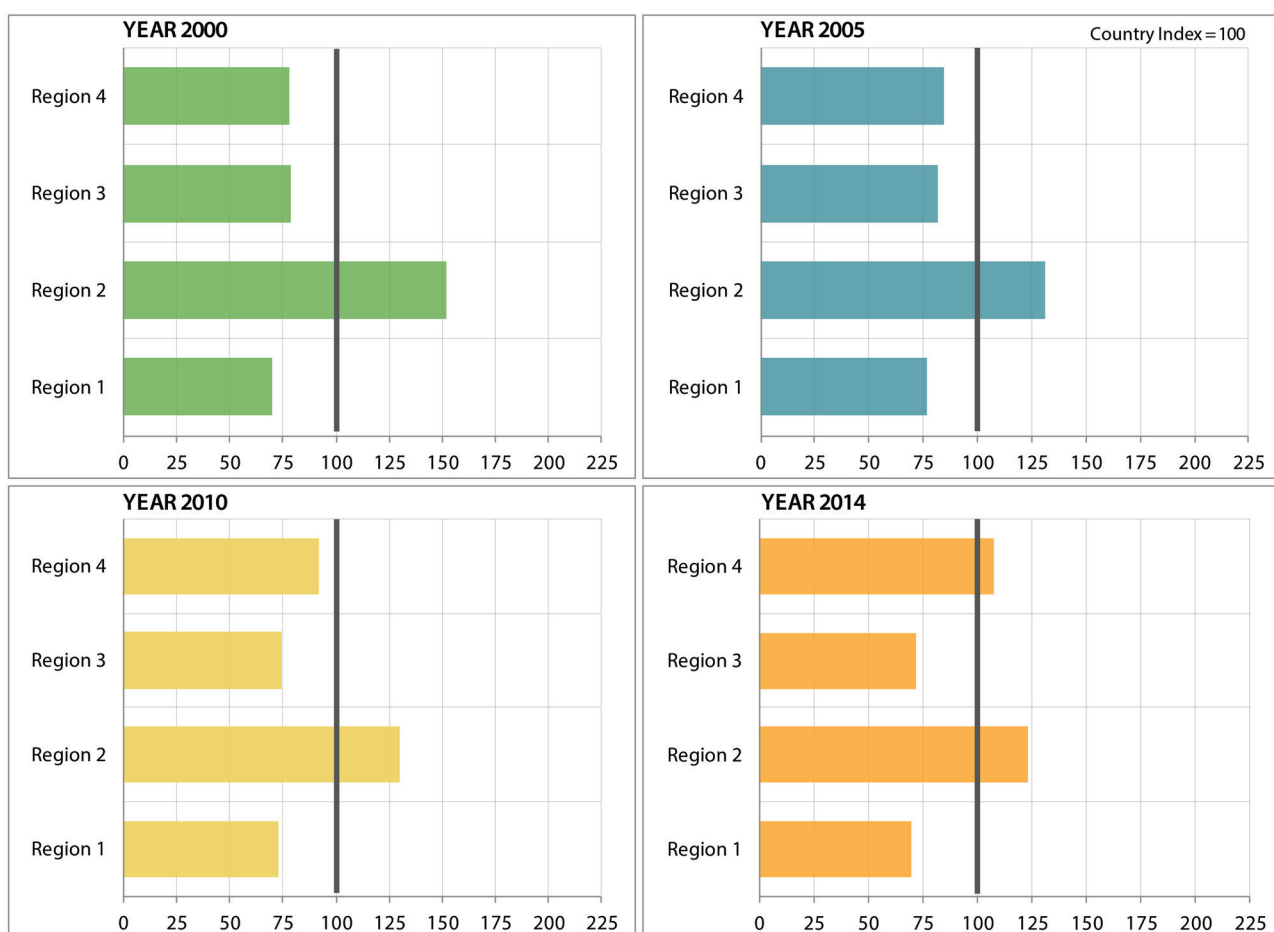
Në përputhje me Politikën e Kohezionit, të gjitha politikat kombëtare që mbështetin kohezionin ekonomik, social e territorial në Shqipëri duhet të adresojnë pabarazitë mes rajoneve dhe ato brenda rajoneve (p.sh. mes qarqeve⁹, mes NJQV-ve dhe mes zonave urbane e rurale). Procesi i caktimit të Zonave të Zhvillimit Rajonal¹⁰ mori në konsideratë disa prej këtyre faktorëve si popullsinë, numrin e qarqeve për rajon, profilin e përgjithshëm ekonomik etj. Pavarësisht kësaj, ka shumë faktorë që ndikojnë në rritjen e pabarazive dhe theksojnë nevojën për të zbatuar politika rajonale realiste.

Studimet mbi pabarazitë në Shqipëri¹¹ arrijnë në konkluzionin se, jo vetëm ka pabarazi territoriale në vend, por ato manifestohen në nivele të ndryshme, si mes rajoneve, ashtu edhe brenda tyre. Strategjitë e investimeve dhe projektet duhet të hartohen në mënyrë të tillë që t'i pasqyrojnë këto nivele territoriale e të mos fokusohen vetëm në 4 Rajonet Zhvillimore (Shutina, et al., 2015). Për më tepër, profili kombëtar i zhvillimit është mjaft monocentrik. Pjesa më e madhe e PBB-së, popullsisë dhe aksesit në shërbime e në vende pune është e përqendruar në zonën ekonomike Tiranë-Durrës. Ky zhvillim monocentrik theksohet më tepër edhe nga tendencat e vazhdueshme të rritjes së popullsisë e përqëndrimit të aktiviteteve ekonomike në të njëjtën zonë (Shutina, et al., 2015). Ka shumë tregues që sugjerojnë se pabarazitë në Shqipëri ekzistojnë në shumë aspekte (territoriale, ekonomike, sociale) dhe nivele (mes rajoneve, brenda rajoneve, urbane-rurale) dhe, pavarësisht se janë marrë masa për t'i adresuar ato, këto masa nuk kanë qenë të integruara. Figura 1 më poshtë

an integrated way. Figure 1 shows that *disparities within regions* in terms of GDP have decreased annually, but without a specific regional policy supporting them. While Region 2 has a higher GDP per capita throughout the whole study period, due to the Tirana-Durrës economic area in its territory, Region 4 shows improvement during 2010 – 2014 due to the increase in GDP per capita in the *Qark* of Fier.

tregon se *pabarazitë brenda rajoneve* në lidhje me PBB-në janë reduktuar vit pas viti, por pa ndonjë politikë rajonale që t'i mbështesë. Ndërkohë që Rajoni 2 shfaq tregues më të lartë të PBB-së për frymë përgjatë të gjithë periudhës kohore për shkak të pranisë së zonës ekonomike Tiranë-Durrës në të, Rajoni 4 shfaq tendenca përmirësimi mes viteve 2010 – 2014 për shkak të rritjes së indeksit të PBB-së për frymë në Qarkun Fier. Këto të dhëna theksojnë faktin se *pabarazitë mes rajoneve* në Shqipëri janë reduktuar, por ky proces nuk është orientuar në mënyrë specifike nga ndonjë politikë/strategji për zhvillimin rajonal deri tani.

Figure 1 | Figura 1. GDP per capita by Regions, indexes (Albania = 100%) | PBB për frymë sipas Rajoneve, e indeksuar (Shqipëria = 100)

Source | Burimi: Shutina et al. (2015), based on INSTAT data | Shutina et al. (2015), bazuar në të dhëna nga INSTAT

An Overview of the Regional Development Fund – Current Policies

To date, the Regional Development Fund is the most relevant funding mechanism for capital investments in local and regional infrastructure. Since its creation in 2006, the RDF has been used as a competitive grant for investments at the local level, later re-introduced (in 2010) as a fundamental instrument for financing RD policy,¹² local development, and promoting territorial/economic cohesion. The RDF is designed as a pool of budget lines from different line ministries and institutions¹³, managed by the Committee on Regional Development (CRD) and coordinated by the general secretariat from one unit within the Prime Minister's Office (PMO). It is revised annually based on the annual budget law, and this makes it an unpredictable and unstable financial mechanism. For 2018¹⁴, the six compounding competitive grants of the RDF were:

1. Local and Regional Infrastructure,
2. Education,
3. Healthcare (provision of primary healthcare services),
4. Art and Culture,
5. Water Supply and Sewage,
6. Environmental rehabilitation, Greenery, and Forestation.

In the past few years, the RDF has been implemented through three pillars: (i) the Programme for Regional and Local Infrastructure (which contained the above mentioned areas of investment); (ii) the Programme for Supporting the Economy; and (iii) the Programme 'Digital Albania'. The focus of this instrument varies on a yearly basis in accordance with government priorities and the agendas of line ministries. The approach followed for the RDF has shifted from fulfilling the basic infrastructure needs of LGUs and promoting disadvantaged areas, to renovating main city squares and improving public spaces in the cities (for data on the volume of funding allocated to regional infrastructure, see Figure 2).

To date, the RDF is the only instrument to finance regional development in Albania, but the future for this instrument is still unclear. Currently the

Një vështrim mbi Fondin e Zhvillimit të Rajoneve – politikat aktuale

Deri më sot, Fondi i Zhvillimit të Rajoneve është mekanizmi më i rëndësishëm për investime kapitale në infrastrukturën vendore e rajonale. Që prej themelimit të tij në 2006, FZHR-ja është përdorur si grant konkurrues për investimet në nivelin vendor, për t'u risjellë më pas (në 2010) si një instrument thelbësor për financimin e politikave të ZHR-së¹² dhe për zhvillimin vendor, duke promovuar kohezion ekonomik e territorial. FZHR-ja ka funksionuar si një përmbledhje linjash buxhetore nga Ministri të Linjës e institucione të ndryshme¹³ dhe menaxhohet nga Komiteti për Zhvillimin e Rajoneve (KZHR) e koordinohet nga Sekretariati i Përgjithshëm, rolin e të cilit e luan një njësi e Zyrës së Kryeministrit. Fondi, si dhe mekanizmi i shpërndarjes së tij, rishikohet vit për vit bazuar në ligjin mbi buxhetin e shtetit, duke u bërë në këtë mënyrë një instrument financiar i paqëndrueshëm e i vështirë për t'u parashikuar. Për vitin 2018¹⁴, 6 fushat përbërëse të grantit konkurrues të FZHR-së ishin:

1. Infrastruktura vendore dhe rajonale,
2. Arsimi,
3. Shëndetësia (Sigurimi i shërbimeve të shëndetit primar),
4. Arti dhe Kultura,
5. Furnizimi me ujë e kanalizimet,
6. Rehabilitimi mjedisor, gjelbërimi dhe pyllëzimi.

Gjatë viteve të fundit, FZHR-ja është zbatuar përmes 3 shtyllave kryesore, respektivisht: (i) Programi për Infrastrukturën Rajonale e Vendore (i cili përmbante fushat e përmendura më sipër); (ii) Programi për Mbështetjen e Ekonomisë; (iii) Programi 'Shqipëria Dixhitale'. Në fakt, fokusi i këtij instrumenti ka ndryshuar vit pas viti, sipas prioriteteve të qeverisë dhe agjendave të Ministrive të Linjës. Ndërhyrjet e zbatuara përmes FZHR-së kanë ndryshuar nga përmbushja e nevojave infrastrukturore bazë të NJQV-ve dhe promovimit të zonave të dizavantazuara, në rinovimin e shesheve qendrore urbane dhe përmirësimit të hapësirave publike në qytete (Shih Figurën 2 për të dhëna mbi vëllimin e financimit të dedikuar infrastrukturave rajonale).

GoA is supported by the Swiss government and the Austrian government to implement the third phase of the Regional Development Programme Albania (RDPA), implemented by Ecorys and Co-PLAN. Within RDPA, detailed guidelines for the preparation of an Operational Programme for Financing of Regional Development (OPFRD) in Albania are prepared.

The OPFRD is designed in line with other proposed national and regional documents for regional development, foreseen to be implemented over multi-annual framework (possibly in coherence with the EU Cohesion Policy timeline). It proposes a detailed implementation system, which takes its main input from the strategic objectives and priorities of RD and addresses the following issues (among others): (1) an analysis of the coherence with domestic policies and community policies; (2) a detailed financial plan and an indicative budget allocation; (3) an implementation system, comprised of the management system, monitoring and evaluation system, and financial management and control system, among others; (4) an operational programme, which specifies the list of operations and the indicated measures; and finally (5) and ex-ante evaluation of the impact of the OPFRD (RDPA, 2017).

RDF Mechanisms and Links to the Decentralization Process and Regional Disparities

When it comes to the RDF's contribution to national GDP and local investments, there is very little data available to monitor and evaluate its impact. This is first due to the fact that the RDF as a financial mechanism has changed over the years. It was introduced in 2006 as a competitive grant system for capital investments at the local government level. In 2010, it was transformed into a regional development fund. From its inception, the RDF was created as a pool of budget lines from different line ministries and managed as such. The part of the RDF dedicated to local infrastructure in the form of unconditional transfers to local governments still constitutes the core of the RDF today. Since 2014, this part of the RDF has been covered through the budget line of the Ministry of Urban Development and latter ADF, which have

Sot për sot, FZHR-ja është instrumenti i vetëm që financon zhvillimin rajonal në Shqipëri, por e ardhmja e këtij instrumenti është ende e paqartë. Aktualisht, Qeveria Zvicerane dhe ajo Austriake po mbështesin Qeverinë Shqiptare në hartimin dhe zbatimin e reformës për zhvillimin rajonal nëpërmjet fazës së 3-të të Programit për Zhvillimin Rajonal në Shqipëri (PZHRSH), i cili zbatohet nga Ecorys e Co-PLAN. PZHRSH parashikon, ndër të tjera, prezantimin e programit operacional (sipas qasjes së BE-së për fondet strukturore) si instrumentin kryesor të zbatimit të politikës së ZHR-së dhe hartimin e një Programi Operacional për Financimin e Zhvillimit Rajonal në Shqipëri (POFZHR). Ky Program së bashku me një sërë dokumentesh të tjera programore për zhvillimin rajonal janë parashikuar të zbatohen në një periudhë shumëvjeçare (mundësisht në përputhje me periudhën e zbatimit të Politikës së Kohezionit të BE-së). Dokumenti i POFZHR- së synon të përcaktojë një sistem të detajuar zbatimi i cili furnizohet me material kryesor nga objektivat strategjike për ZHR-në, dhe të adresojë çështjet në vazhdim: (1) analizën e koherencës me politikën e brendshme dhe ato të BE-së; (2) planin e detajuar financiar, së bashku me shpërndarjen indikative të buxhetit; (3) sistemin zbatues, të përbërë nga sistemi i menaxhimit, sistemi i monitorimit e vlerësimit, kontrollit e menaxhimit financiar etj; (4) programin operacional, i cili përcakton listën e ndërhyrjeve dhe masave për t'u ndërmarrë; si dhe, së fundi, (5) vlerësimin ex-ante të ndikimit të POFZHR- së (PZHRSH, 2017).

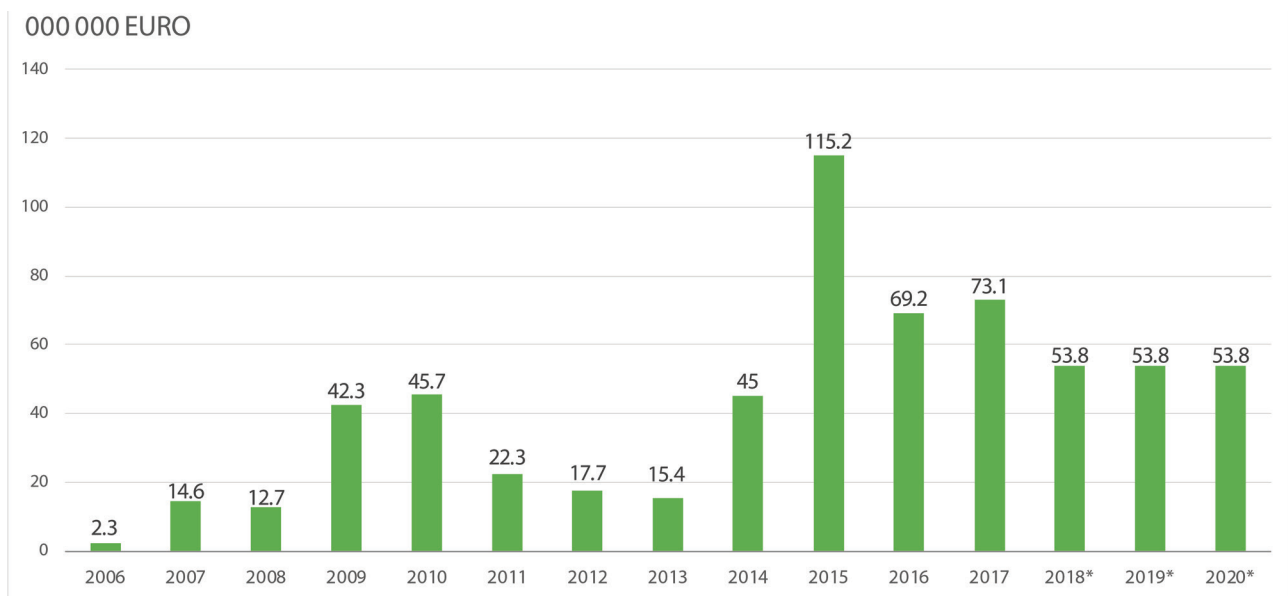
Mekanizmat e FZHR-së dhe lidhja e tyre me procesin e decentralizimit dhe me pabarazitë rajonale

Sa i takon kontributit të FZHR-së në PBB-në kombëtare, në investimet vendore etj., ka shumë pak të dhëna të disponueshme për monitorimin dhe vlerësimin e ndikimit të tij. Kjo ndodh, pikë së pari, sepse FZHR-ja ka ndryshuar shumë përgjatë viteve. Në vitin 2006 u prezantua për herë të parë si grant konkurrues për investimet kapitale në nivel vendor. Më pas, në 2010, u transformua disi në një fond për zhvillimin rajonal. Gjithsesi, që në fillim, FZHR-ja u krijua si zë i përbashkët buxhetor i disa Ministrive të Linjës dhe u menaxhua si i tillë.

also been acting respectively as the secretariat of the Committee on Regional Development – the decision making body established annually through the budget law. Considering the above-mentioned transformations of the RDF over the years, Figure 2 (below) gives an overview of the nominal values of the RDF allocated to local and regional infrastructure investment. The nominal values are clearly higher after 2013 – almost three times higher than the average of the previous years – and peak in 2015 at EUR 115.2 million. On average, it ranges between 0.2% (in previous years) and 0.6% (in recent years) of the total nominal GDP¹⁵ for the period 2006-2017.

Pjesa e FZHR-së që i dedikohet infrastrukturës vendore, si transfertë e pakushtëzuar ndaj NJQV-ve, përbën ende sot thelbin e saj. Që prej vitit 2014, kjo pjesë e FZHR-së është mbuluar nga një zë buxhetor në Ministrinë e Zhvillimit Urban e më pas në FSHZH, institucione të cilat kanë luajtur edhe rolin e Sekretariatit të Komitetit të Zhvillimit të Rajoneve – entitet vendim marrës që ngrihet dhe përcaktohet vit për vit si pjesë e ligjit buxhetor (Aneksi 3). Duke marrë parasysh këto ndryshime në kohë të FZHR-së, Figura 2 (më poshtë) jep një pasqyrë të vlerave nominale të fondit, të shpërndara për infrastrukturën vendore e rajonale. Qartësisht, këto vlera janë më të larta pas vitit 2013 (pothuajse 3 herë më shumë se mesatarja e viteve

Figure 2 | Figura 2. Amount of the RDF allocated for Local and Regional Infrastructure (budget line RDF for Local and Regional Infrastructure, starting from 2014, in Euro) | FZHR-ja e shpërndarë për Infrastrukturë Vendore e Rajonale (linja buxhetore e FZHR-së për Infrastrukturën Vendore e Rajonale, duke nisur nga 2014, në Euro)

Source | Burimi: Ministry of Finance and Economy, data gathered and interpreted by the authors *forecast as per Medium Term Budget Programme (MTBP) 2018 – 2019, Law no. 109/2017 'On the Budget of Year 2018' | Ministria e Financave dhe Ekonomisë, të dhëna të mbledhura e interpretuara nga autorët *parashikime sipas Programi Buxhetor Afatmesëm (PBA) 2018-2019, Ligji nr. 109/2017 'Për Buxhetin e Vitit 2018'

Data forecasts from the MTBP 2018-2020, show that, for the next three years, the RDF will be valued around EUR 54 million. If we add to that the forecast of the expenditures of line ministries under the RDF (for regional and local projects) it will amount to around EUR 70-80 million annually (See Table 1 below).

të mëparshme) dhe shënojnë kulmin në 2015 me një total prej 115,2 milionë Eurosh. Mesatarisht, këto kontribute përbëjnë 0.2%-0.6% të PBB-së¹⁵ së përgjithshme nominale për periudhën 2006-2017.

Të dhënat e parashikuara sipas PBA-së 2018-2020 sugjerojnë se FZHR-ja, për 3 vitet e ardhshme, do të ketë vlerën 54 milionë Euro dhe, nëse shtojmë

Table 1 | Tabela 1. RDF as forecasted in MTBP 2018 – 2020 (Euro) | FZHR e parashikuar sipas PBA 2018-2020 (Euro)

Name of investment project Emërtimi i projektit të investimit	Project Value Vlera e plotë e projektit	Year of start Viti i fillimit	Year of completion Viti i përfundimit	Plan for year 2017 Plani v. 2017	Budget for 2018 Projekt buxheti 2018	Forecast for 2019 Parashikimi për 2019	Forecast for 2020 Parashikimi për 2020	To be financed after 2020 Për t'u financuar pas 2020
Unallocated RDF FZHR e pashpërndarë	3,553,846	2010	2020	0	0	0	3,553,846	0
RDF - Reconstructions 2018-2019-2020 FZHR - Rikonstruksione 2018-2019-2020	38,263,823	2018	2020	500,585	2,741,438	12,992,308	17,146,154	4,883,338
RDF – New construction/ extension of work 2018-2019 -2020 FZHR – Ndërtime të reja/shtesa 2018-2019-2020	14,001,415	2018	2020	2,438	2,770,646	4,846,154	5,615,385	766,792
RDF – Reconstruction of buildings FZHR – Rikonstruksione/ Ndërtime në vazhdim	33,720,438		2020+	14,880,792	10,926,854	0	0	7,912,792
Regional Local Infrastructure/ RDF Infrastruktura Vendore Rajonale/ FZHR	161,538,462			68,461,538	53,846,154	53,846,154	53,846,154	0
Total	251,077,985			83,845,346	70,285,092	71,684,615	80,161,538	13,562,931

Source | Burimi: GoA (2017), Ministry of Finance and Economy, forecast as per MTBP 2018 – 2019, Law no. 109/2017 | Qeveria Shqiptare (2017), Ministria e Financave dhe Ekonomisë, parashikimet sipas PBA 2018-2019, Ligji nr. 109/2017 'Për Buxhetin e Vitit 2018'

The focus of the RDF in the period 2014 – 2018 has shifted towards funding urban renewal projects as part of the national programme of Urban Renewal. Almost all urban centres in Albania acquired funding of between EUR 40,000 – EUR 180,000¹⁶ for projects related to the upgrading of public spaces, design of central squares, and related activities. For the next period (2019-2020) most of the RDF will be allocated to projects that have already started, as suggested by the trends in Table 1.

parashikimet për shpenzimet e ministrive të linjës për FZHR-në (për projekte rajonale e vendore), do të arrijë rreth 70-80 milionë Euro në vit (Shih Tabelën 1).

Fokusi i FZHR-së për periudhën 2014-2018 ka ndryshuar drejt financimit të projekteve të rinovimit urban si pjesë e programit kombëtar Rilindja Urbane. Pothuajse të gjitha qendrat urbane në Shqipëri përfituan financime kryesisht mes vlerave 40,000-180,000 Euro¹⁶ për projekte

The main problem with this approach is the lack of vision and clear policy that guides investment and, at the same time, can become a monitoring framework for assessing the impact of the interventions undertaken and amendment (if needed). This, coupled with other problems faced by the RDF, such as the variability of the value of the fund, the establishment of the decision making body for the Fund distributions and management, unpredictability, political distribution of investments, and their fragmentation, make it an inefficient mechanism to support regional development.

So far, the system that has been established for the RDF is quite complex and not compatible with EU-requirements in the context of both pre- and post-accession funds.

Recommended interventions

The RDF is a very important financing mechanism that ensures relevant investments for LGUs. Nevertheless, the experience of the last decade shows that the use of the RDF's funding is fragmented and most of the financed projects are rather small. Furthermore, the quality of the project preparation is not consistent, due to the lack of a proper monitoring and control mechanisms for the fund. The decision-making processes on the allocation of these funds are established on a yearly bases and are organised around the sources of the funds. Therefore, there are limited opportunities to consider territorial aspects, potential synergies, and the interaction of projects to be implemented in the same area. For these reasons, the type of interventions financed through the RDF result in little or no impact on local economic development, and even less impact on regional development.

As a result, the need to reform the RDF is quite urgent. The case for reform is supported by two key points. Firstly, the RDF mechanism is currently largely inefficient, lacking a vision and clear policy that guides investment and provides for a monitoring framework, thus failing to actually fulfil the country's development needs. Second, in the framework of EU accession, to benefit from the Structural and Cohesion Funds, the Government of Albania will need a financial mechanism that

të rigjenerimit të hapësirave publike, projektimit të shesheve qendrore etj. Gjithsesi, është e rëndësishme të theksohet se, për periudhën e ardhshme (2019-2020), një pjesë e madhe e FZHR-së do të shpërndahet në projekte që kanë nisur tashmë, siç evidentohet edhe në Tabelën 1.

Problemi kryesor me me qasjen e deritanishme të FZHR-së është mungesa e një vizioni e politike të qartë që të udhëheqë investimet e njëkohësisht të funksionojë si një kornizë monitoruese për vlerësimin e ndikimit të ndërhyrjeve si dhe për korrektimin e tyre, nëse duhet. Kjo, së bashku me disa probleme të vetë mënyrës se si funksionon FZHR-ja, si përcaktimi i vlerës së saj dhe mekanizmi i shpërndarjes, paqëndrueshmëria dhe paparashikueshmëria që e shoqërojnë, shpërndarja politike e investimeve, fragmentimi i tyre etj., e bëjnë këtë mekanizëm mjaft joefektiv për të mbështetur siç duhet zhvillimin rajonal.

Ajo që nevojitet është një mekanizëm financiar i pajisur me një bazë programimi e me tregues të performancës në mënyrë që të kontribuohet realisht në zhvillimin rajonal, sipas qasjes së BE-së. Deri më sot, sistemi i ngritur për FZHR-në është mjaft kompleks dhe nuk përputhet me kërkesat e BE-së, si në kontekst të fondeve të paraadimit, ashtu edhe në lidhje me financimin pas anëtarësimit.

Rekomandime

FZHR-ja është një mekanizëm shumë i rëndësishëm financimi i cili bën të mundur investime të qenësishme për NJQV-të. Gjithsesi, përvoja e dekadës së fundit dëshmon për një përdorim të fragmentuar të FZHR-së ku pjesa më e madhe e projekteve të financuara janë mjaft të vogla. Për më tepër, cilësia e projekteve të përgatitura nuk është e garantuar për arsye të mungesës së një mekanizmi të qëndrueshëm kontrolli dhe monitorimi të Fondit. Proceset e vendimmarrjes mbi shpërndarjen e fondit përcaktohen vit pas viti si pjesë e ligjit për buxhetin vjetor dhe kriteret e përzgjedhjes së projekteve nuk marrin gjithnjë në konsideratë aspektet territoriale, sinergjitë potenciale dhe ndërveprimin e projekteve që zbatohen në të njëjtën zonë. Për këto arsye, ndërhyrjet e financuara nëpërmjet FZHR-së rezultojnë me impakt të vogël në zhvillimin

supports regional development as a dedicated development policy (namely, an operational programme) built as a multiannual programme and monitored through genuine performance indicators.

In the framework of a series of changes that are going on for the Regional Development Reform in the country, the RDF should be transformed into the operational programme for implementing Albania's Regional Development policy and co-financing the future EU Regional Development and Cohesion Policy. It should be designed as a multi-annual operational programme resembling all of the features of the EU operational programmes for the implementation of structural funds. As such, the Government of Albania not only will guarantee the continuity of the main financing mechanism for regional development in the country – ensuring an overall convergence of large scale investments, realistically contributing to reducing disparities, and encouraging local economic development – but it will also support and facilitate the building of the necessary capacities for the implementation of future EU Cohesion Policy funds.

Notes

1. DCM no. 348, date 11.05.2016, 'On the approval of the National Strategy for Development and Integration 2015-2020'
2. In this context, 'small-scale' is used to portray the array of investments of regional importance/scale. At the level of LGU-s, funding provided by RDF is relevant and can be considered as the main source of funding large-scale/ capital projects.
3. The mentioned legal framework refers to DCM no. 961, date 2.12.2015, repealed with DCM no. 438, date 18.07.2018. Meanwhile the draft Law on Regional Development and Cohesion, drafted in 2015, was never approved.
4. ADF is a development organisation, created in 1993 and operating based on Law no. 10130/2009. The ADF's field of activity is to promote socio-economic development, and to support state development policies through guaranteeing sustainable, balanced and cohesive development at regional and local level.
5. See Law no. 130/2016 'On the Budget of Year 2017', Annex 3; Law no. 109/2017, Annex 3 and

ekonomik vendor e akoma më të pandjeshëm në zhvillimin rajonal.

Si rezultat, aktualisht, nevoja për reformimin e FZHR-së është shumë e theksuar. Kjo për dy arsye kryesore: (i) Së pari, mekanizmi i FZHR-së për momentin është shumë joefektiv, pa një vizion apo politikë të qartë që të orientojë investimet, e në të njëjtën kohë pa një kornizë monitoruese. Kështu, ky mekanizëm ka dështuar në përmbushjen e nevojave të zhvillimit në vend. (ii) Së dyti, në kuadër të aderimit në BE, për të përfituar nga Fondet Strukturore dhe të Kohezionit, Qeveria do të ketë nevojë për një mekanizëm financiar i cili mbështet zhvillimin rajonal si politikë e dedikuar (pra, një program operacional) i ndërtuar me një qasje me programore shumëvjeçare e me tregues të mirëfilltë performance.

Në vazhdim të një serie ndryshimesh që po ndodhin në vend në kuadër të Reformës së Zhvillimit Rajonal, FZHR-ja duhet të transformohet në një Program Operacional për zbatimin e Politikës së Zhvillimit Rajonal të Shqipërisë e për bashkëfinancimin e Politikës së Kohezionit e të Zhvillimit Rajonal të BE-së pas anëtarësimit. Mekanizmi duhet projektuar si një program disavjeçar operacional me tipare të ngjashme me programet operacionale të BE-së për zbatimin e fondeve strukturore. Kështu, Qeveria jo vetëm do të garantojë ruajtjen dhe vazhdimësinë e një mekanizmi kryesor financiar për zhvillimin rajonal në vend, duke siguruar konvergjencë të investimeve të shkallës së madhe e duke kontribuar në mënyrë realiste në uljen e pabarazive dhe zhvillimin ekonomik vendor, por do të mbështesë njëkohësisht ngritjen e kapaciteteve të nevojshme për zbatimin e fondeve të Politikës së Kohezionit të BE-së në të ardhmen.

Shënime

1. VKM nr. 348, datë 11.05.2016, 'Mbi miratimin e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2015-2020'
2. Në këtë rast, 'shkallë e vogël' i referohet projekteve në raport me rëndësinë e tyre rajonale. Sa i takon nivelit vendor, financimet nëpërmjet FZHR-së janë të shkallës së madhe pasi FZHR-ja mund të konsiderohet si burimi kryesor i financimit të projekteve kapitale.
3. Baza ligjore e referuar është VKM nr. 961, datë

- the Decision of the Committee for Regional Development, No. 20, date 10.03.2016 'On the Operational Programme for Regional Development 2016 – 2017, and Decision of the Committee for Regional Development', No. 2, date 9.02.2017 'On the Operational Programme for Regional Development 2017 – 2018'.
6. Regional Policy is implemented through three main funds: European Regional Development Fund (ERDF), European Social Fund (ESF) and Cohesion Fund
 7. Pre-accession funding means having access to IPA funds (Instrument of Pre-accession Assistance), which help the beneficiaries (enlargement countries) make political and economic reforms, preparing them for the rights and obligations that come with EU membership. Post-accession funding means having access to all available funding opportunities for EU Members (upon accession), including ERDF, ESF and Cohesion Funds for financing regional development.
 8. So far, most of regional development-related funding is covered by RDF, and there are no other mechanisms in place to cover it.
 9. *Qarks* are defined as the second tier of local government in Albania, comprising several municipalities with geographic, traditional, economic, social, and common interests, according to Law no. 139/2015 'On Local Self-governance'.
 10. The process took place in 2015, during the designation and preparation of the RD reform. It was led from the Albanian Government, The Prime Minister Office (PMO) and supported from technical assistance provided from several donors, in the framework of the Regional Development Programme – Bridging Phase.
 11. The first Disparity Analysis for Albania was prepared in 2010, from the Integrated Support for Decentralization Project funded by EU and UNDP; the second Disparity Analysis was prepared by Co-PLAN in the framework of the Regional Development Programme – Bridging Phase, and funded by GIZ in 2015; and another disparity analysis is under preparation within the framework of the RDPA – phase III, co-funded from SDC and ADA and implemented by Ecorys and Co-PLAN.
 12. See Law no. 10190/2009, Annex 3. While the RDF was foreseen to address the RD policy, the clarity on the focus and vision of the RD policy was missing.
- 2.12.2015, e shfuqizuar nga VKM nr. 438 në 18.07.2018. Ndërkohë, draft Ligji për Zhvillimin Rajonal dhe Kohezionin, i hartuar në 2015, nuk është miratuar.
4. FSHZH-ja është një organizatë e krijuar në vitin 1993, e cila funksionon në përputhje me Ligjin nr. 10130/2009. Fusha e veprimit të FSHZH-së është promovimi i zhvillimit socio-ekonomik dhe mbështetja e politikave shtetërore të zhvillimit nëpërmjet garantimit të zhvillimit të qëndrueshëm e të balancuar rajonal e vendor.
 5. Shih Ligjin nr. 130/2016 'Për Buxhetin e Vitit 2017'; Aneks 3; Ligjin nr. 109/2017 për Buxhetin, Aneks 3; Vendimin e Komitetit për Zhvillimin e Rajoneve Nr. 20, datë 10.03.2016, 'Mbi Programin Operacional për Zhvillimin Rajonal 2016-2017' e Vendimin e Komitetit për Zhvillimin e Rajoneve Nr. 2, datë 9.02.2017, 'Mbi Programin Operacional për Zhvillimin Rajonal 2017-2018'.
 6. Politika Rajonale në BE zbatohet nëpërmjet tre fondeve kryesore: Fondi Evropian i Zhvillimit Rajonal (ERDF), Fondi Social Evropian (ESF) dhe Fondi i Kohezionit.
 7. Fondet e paraadërimit nënkuptojnë aksesin në fondet IPA, të cilat ndihmojnë vendet në proces anëtarësimi të zhvillojnë reformat e nevojshme politike e ekonomike duke u përgatitur për të drejtat e detyrat që lindin nga anëtarësimi në BE.
 8. Deri më sot, pjesa më e madhe e financimeve të lidhura me zhvillimin rajonal është mbuluar nga FZHR dhe nuk ka pasur ndonjë mekanizëm tjetër funksional për këtë.
 9. Qarqet konsiderohen si nivel i dytë i qeverisjes vendore në Shqipëri, sipas Ligjit nr. 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore.
 10. Procesi u zhvillua në 2015, gjatë hartimit të reformës së ZHR-së. Ky proces u udhëhoq nga Qeveria Shqiptare, Zyra e Kryeministrit, dhe u mbështet me asistencë teknike nga disa donatorë në kuadër të Programit të Zhvillimit Rajonal – Faza e Ndërmjetme.
 11. Analiza e parë e pabarazive në Shqipëri është përgatitur në 2010 nga Projekti ISDP (Projekti për Mbështetjen e Integruar për Decentralizimin), dhe është financuar nga BE-ja e UNDP-ja; analiza e dytë e pabarazive është përgatitur nga Co-PLAN në kuadër të Programit të Zhvillimit Rajonal – Faza e Ndërmjetme, financuar nga GIZ në 2015; dhe një analizë e tretë e pabarazive po hartohet në kuadër të Programit të Zhvillimit Rajonal në Shqipëri –

13. For 2018, the budget line covering the regional and local infrastructure, previously in the Ministry of Urban Development, was assigned to the Albanian Development Fund (following the reorganization of the GoA and line ministries, in July 2017) .
 14. Annex 3, Law no. 109/2017 'On the Budget for Year 2018'.
 15. Author's calculations, based on data from Ministry of Finance and Economy.
 16. Author's calculations based on the Decisions of the Regional Development Committee.
- Faza 3, i bashkëfinancuar nga SDC e ADA dhe i zbatuar nga Ecorys e Co-PLAN.
 12. Shih Ligjin nr. 10190/2009 'Për Buxhetin e Vitit 2010', Aneksi 3. Ndërkohë që FZHR-ja parashikohej të adresonte politikën e ZHR-së, qartësia e fokusit dhe vizionit të politikës së kësaj të fundit gjithnjë ka munguar.
 13. Për vitin 2018, linja buxhetore që mbulonte infrastrukturën rajonale dhe vendore, e cila dikur mbulohej nga Ministria e Zhvillimit Urban, iu caktua Fondit Shqiptar të Zhvillimit (pas riorganizimit të Qeverisë Shqiptare dhe ministrive të linjës në Korrik 2017).
 14. Aneks 3, Ligji nr. 109/2017 mbi Buxhetin për vitin 2018.
 15. Llogaritje të autorëve, bazuar në të dhëna nga Ministria e Financës dhe Ekonomisë.
 16. Llogaritje të autorëve, bazuar në Vendimet e KZHR-së.

References | Referenca

- Chapman, J., 1999. *Local Government, Fiscal Autonomy and Fiscal Stress: The Case of California*. s.l.:Lincoln Institute Policy, Arizona State University.
 - EC, 2014. *The European Union Explained: Regional Policy*, Luxembourg: Publications Office of the European Commission.
 - EC, 2016. *Eurostat Regions Database*. [Online] Available at: http://ec.europa.eu/eurostat/web/regions/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_INSTANCE_BQqmHeCfV1BE&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1
 - [Accessed 2018].
 - GoA, 2015. *DCM no. 961, date 2.12.2015 'For the Creation, Organisation and Functioning of the National Agency for Regional Development, the Regional Development Agencies and the Regional Economic Development Agency'*, Tiranë: Qendra e Botimeve Zyrtare.
 - GoA, 2015. *Law no. 139/2015 'On Local Self-governance'*, Tiranë: Qendra e Botimeve Zyrtare.
 - GoA, 2016. *Decision of the CDR No. 20, dated 10.3.2016, On the Operational Program for the Development of Regions 2016-2017*, Tiranë: Qendra e Botimeve Zyrtare.
 - GoA, 2017. *Decision of CDR No. 2, dated 9.2.2017, On the Approval of the Operational Program for the Regional Development Fund 2017-2018*, Tiranë: Qendra e Botimeve Zyrtare.
 - GoA, 2017. *Law no. 109/2017 'On the Budget for Year 2018'*, Tiranë: Qendra e Botimeve Zyrtare.
 - ISDP, 2010. *Assessment of Design and Performance, Recommendations for Improvements and Support in Reforming the Regional Development Fund*, Tiranë: UNDP and EC Delegation Albania.
 - PMO, IP3, Agency for Support of Civic Society, 2016. *Analizë e Instrumentit Financiar të Zhvillimit Rajonal në Shqipëri [Analysis of the Financial Instrument of Regional Development in Albania]*, Tiranë.
 - RDPA, 2017. *Methodology and Organisational Assurance of the Regional Development Programming Documents Preparation*, Tiranë: RDPA.
 - Shutina, D., Toto, R. & Boka, M., 2015. *Toward Regional Operational Programming - Assistance to Regional Development Policy Reform in Albania*, Tiranë, SDC; GIZ.
-
- ORCID**
 Kejt Dhrami: <https://orcid.org/0000-0002-2617-6480>
 Anila Bejko (Gjika): <https://orcid.org/0000-0002-3693-6295>
- Disclosure statement**
 No potential conflict of interest was reported by the author.